

י. חידוש דרך שליטת למלחמה בישראל - הנצרות והאסלאם

ואחר כך התחדשה כת אחרת, שמגדלת בעניינה ומירה חיינו משתי ענייני הכתות, כלומר מכת ההתגברות ומכת הטענות והקושיות, וראתה בעצה להכחיד שם אומה זאת מדרך אחרת. והוא שהתנכלה בעצתה להתוודע בשם נבואה ולחדש דת מבלעדי תורת ה', והודיעה ברבים ששתי התורות מאת ה', וכוונתה לחדש הספק ולהכניס מבוכה בליבותינו, בהיות התורה אחת הפך האחרת ושתיהן מכוונות לאלוה אחד, להיות זה מבוא ושער לסתור זו וזו. וזאת תחבולה נפלאה אשר יעשה איש הרע מאוד, שהוא ישתדל תחילה להרוג שונאו עם התקיימו עצמו, וכשילאה מזה - ישתדל בעניין שיהרוג הוא עצמו ושונאו.

ותחילת מי שמצא זה הדעת היה ישוע הנוצרי, שחוק עצמות, והוא מישראל, שאע"פ שהיה אביו גוי ואמו ישראלית, העיקר בדינו: "גוי ועבד הבא על בת ישראל הוולד כשר". אולם נקראהו "ממזר" להפליג חרפתו. והוא הביא לחשוב שהוא שליח מאת ה' לבאר ספקות התורה, ושהוא המשיח היעוד (=שיועד) לנו על ידי כל נביא, ופירש התורה פירוש המביא לביטול כל התורה ומצוותיה, והתרת כל אזהרותיה, לפי מה שכיוון. והרגישו החכמים ז"ל כוונתו, קודם שיתחזק פרסומו באומה, ועשו בו הראוי לו. ובכל זה כבר ניבא דניאל ואמר כי ישתדל איש מפריצי ישראל וכופריהם להפסיד התורה בהתפארו בנבואה, והכניס עצמו בעניינים גדולים, יאמר שהוא משיח, ושה' יכשילהו כמו שהכשיל, שנאמר (דניאל יא, יד): "וּבְנֵי פְרִיצֵי עֲמֻן יִנְשְׂאוּ לְהַעֲמִיד חֶזֶן וְנִכְשְׁלוּ". ואחריה לזמן ארוך עמדה דת מיוחסת אליו (כלומר הנצרות שהתפתחה רק אחרי יש"ו כדת אחרת וייחסה את הדת ההיא אליו) מאומת בני עשו שלא היתה כוונתו אליה, ולא עלתה כמו כן במחשבתו ולא הזיק מעשהו לישראל, ולא נולד בו ספק לא לכלל ולא ליחידים, לפי שהתבאר להם חסרונו והינצחו ונפולו בדינו, עד שהיה סופו מה שהיה.

ועמד אחריו משוגע (=מוחמד ימ"ש) ונהג כמנהגו, כלומר לשנות דתנו, הואיל ופתח בו הפתח. והוסיף עם כל זה כוונה אחרת שרדף אחר המלכות וביקש שישתעבדו לו, והתחדש מה שהוא מפורסם.

הערות - ילמד עניים דרכו

9 אם כי יש שני הבדלים ביניהם: יש"ו לא בא לתת תורה חדשה אלא להוסיף ולגרוע בקיימת, ואילו האסלאם החליף וטען שניתנה תורה חדשה. הנצרות שלאחר יש"ו טענה להחלפת עם ישראל ואילו האסלאם שהחליף את התורה לא הוצרך לזה.

מסלול 1: יום ה, כד סיון	מסלול 3: יום ב, כה סיון
מסלול 2: יום א, כו סיון	מסלול 4: יום ג, כד סיון

יא. נסיונם לחקות את תורת ישראל וגילוי ההבדל בין המקור לחיקוי

וכולם אין חפצם אלא לדמות שקריהם לדת ה'. ולא תדמה המלאכה האלוהית למלאכה אנושית, אלא לתינוק שאין לו ידיעה באחת מהן. ואין הפרש בין דתנו זאת לשאר הדתות שרוצים לדמותן אליה, אלא כמו שיש ההפרש בין האדם החי המרגיש ובין הצלם שפסלו האומן מעץ או שיצקו ממתכת, כלומר מכסף או מזהב, או שפתח מאבן גלל, כלומר מאבני שיש וזולתו, עד שתיקנו וציירו בצורת אדם¹⁰. שהכסיל שאינו יודע החכמה האלוהית והמלאכה ההיא, בראותו הצלם ההוא בדמות אדם בכל משטחו הגלוי וכתבניתו ובדמותו ובמראהו, יחשוב שנעשה כמו שנעשה האדם, לפי שאינו יודע הפנימיות של שניהם; אבל החכם היודע הפנימיות של זה ושל זה, אז יודע שהפנימיות של זה הצלם אין שם תיקון מלאכה, וכן ידע שהפנימיות של אדם יש בה הנפלאות האמתיות והמלאכות המורות על חכמת הבורא יתברך, בראותו עצביו נמשכים בבשר שהוא סיבת התנועה החפצית, הנקרא בלשון ערב "עצל" ובלעז "מוסקול", באברי הבשר והתלכדם, ונטיית יתרותיו, ומקום דיבוקם, ולפיפת קישוריו, ואיכות גידולו, והרכבת אבריו ופרקיו, ומוצא עורקיו המתנועעים והעורקים שאינם מתנועעים והתחלקם, וישוב נתחיו קצתם על קצתם החיצונים והפנימיים, כל דבר ודבר על מתכונתו ותבניתו ובמקומו. כן הדבר בכסיל שאינו יודע סתרי כתבי הקודש ופנימיות המצוות¹¹, כשירצה לערוך דתנו זאת אל דת המזויפת הנפעלת יחשוב שיש ביניהן ערך ודמיון, הואיל וימצא בדת ה' איסור והיתר ובדת המזויפת הנפעלת כמו כן, ובדת ה'

הערות – ילמד ענוים דרכו

10 מקורו מריה"ל בכוזרי א, לב: "אמר החבר: כי האומות המתות אשר חשבו להדמות לאומה החיה לא יכלו אל יותר מן הדמיון הנראה. הקימו בתים לאלוהים ולא נראה בהם לאלוהים אות, הפרשו והינורו להראות עליהם הנבואה ולא נראתה, החניפו והכעיסו ובעטו ולא ירדה עליהם אש מן השמים, ולא מגפת פתאום כדי לברר אצלם שעונשם מאת האלוהים, ועל העוון ההוא נפגע לבם, רוצה לומר הבית ההוא שהם מכוונים אליו ולא נשתנה עניינם, אבל עניינם משתנה כפי רובם ומיעוטם וחזקתם וחולשתם ומחלקותם וחיבורם על דרך הטבע והמקרה. ואנחנו כשימצא פגע את לבנו אשר הוא בית מקדשנו, אבדנו, וכאשר ירפא נרפא אנחנו, בין שנהיה רב או מעט ועל איזה ענין שיהיה, כי מנהיגנו ומלכנו והמושל בנו והמחזיק אותנו בעניין הזה שאנחנו בו מהפזור והגלות, אל חיי". בריה"ל המשל לאדם חי ולגלופת פסל הוא בהופעת השכינה על ישראל והנהגה הניסית. הרמב"ם לקח משל זה להמשיל את תורת ה' מול התורות המחקות.

11 ההבחנה בין דת אלוהית למזויפת תהיה בהבחנה אם יש לדת מטרה ברורה ואם כל המצוות מכוונות אל מטרה זו. וכן כתב במו"נ ב, מ. וברי"א ההבחנה בין דת אלוהית למזויפת היא בבחינה אם היא עומדת ביסודות האמונה המכריחים את היותה אלוהית, והם: מציאות ה', תורה מהשמים ושכר ועונש ובשורשים הנובעים ממנה. ר"א מוכח שאלו יסודות הכרחיים לכל מי שטוען שהדת שלו ניתנה מאת האל, ומוכיח במקביל שהנצרות והאסלאם עיוותו וסתרו חלק מהשורשים של עיקרים אלו.

מסלול 1: יום ה, כד סיון
מסלול 2: יום א, כו סיון
מסלול 3: יום ב, כה סיון
מסלול 4: יום ג, כד סיון

ימצא מיני עבודות ובנפעלות כמו כן מיני עבודות, ודת ה' יש בה ציוויים הרבה ואזהרות ועונשים ושכר, וכמו כן בזאת המזויפת הנפעלת. ואילו היה יודע פנימיותיהן, היה יודע שהדת האלוהית האמיתית שחכמתה בפנימיותיה ושאיין לה שום ציווי ולא אזהרה שאין בפנימיות שלה דברים המביאים תועלת בשלמות האדם, ומרחיקים ממנו נזק שמונע ממנו השלמות ההיא, ויגיעו לו בהם מעלות המידות ומעלות הדעות להמון כפי יכולתם וליחידים כפי השגתם¹², ובהם יהיה הקיבוץ האלוהי המעולה והמגיע והחונה על שתי השלמויות האלו, כלומר השלמות הראשונה - שהיא התמדת קיומו בעולם הזה על מיטב העניינים הנאותים לאדם, והשלמות השנייה - שהיא השגת המושכלות כמו שהם בעצמם כפי כוחו של אדם.

יב. הבדל נוסף בין המזייפים לבין תורת האמת

וידוע כמו כן שהדתות ההן המדמות לדתנו הם דברים שאין להם פנימיות, אלא סיפורים ודמיוניים שהתכוון להם המדמה לכבוד עצמו ולאמר עליו שהיה כפלוני ופלוני, והתבארה עבריינותו לנגד החכמים, ונעשה הדבר שחוק וליצנות כמו שמשחקים מפעולות הקוף כשידמה מעשיו למעשה אדם.

(דניאל התנבא גם עליהם): וכבר הודיענו הבורא על ידי דניאל עליו השלום שדבר זה עתיד להיות, ושכאחרית הדבר יעמוד אדם ויגלה דת שתדמה לדת האמת, וידבר גדולות ויאמר שירדה עליו רוח נבואה ונתן לו ספר ושדיבר הבורא עמו, ואמר הוא לבורא, וכיוצא בזה מהרבות דבריו אמר דניאל כשספר עמידת מלך אדום, ודמה עמידת משגע, ואיך יהיה נוצח למלך אדום ולמלך פרס ויון, לקרן צומחת שארכה וגדלה. כמו שיתבאר זה מן הפסוקים להמון וליחידים שהם עניינים שנגלו במציאות, כלומר בעולם, ואין לפסוקים ההם פירושים אחרים אלא כפשטם, שכן אמר (דניאל ז, ח): "מִשְׁתַּכֵּל הָיְתָה בְּקַרְנֵיָא וְאָלוֹ קַרְן אַחֲרֵי זַעֲרָה סִלְקַת בֵּינֵיהֶן וְתִלַּת מִן קַרְנֵיָא קְדָמִיתָא אֶתְעַקְרָה מִן קְדָמָה וְאָלוֹ עֵינִין כְּעֵינֵי אַנְשָׁא בְּקַרְנָא דָּא וּפִם מְמַלֵּל רַבְרָבָן". ואתה עיין בחכמת זה המשל ותראה נפלאות: אמר שראה הקרן הצעירה הצומחת, ובעוד שהיא מתמיה על אריכותיה ועל שהפילה שלוש קרנות מלפניה, עד שראה לקרן ההיא עניינים כענייני אדם ופה מדבר גדולות, כלומר שהעומד הזה ידמה דת שתדמה לדת האלוהית ויאמר שהוא נביא וירבה דברים. וביאר לנו דניאל שכוונתו תהיה להפר ולבטל התורה הזאת שבידינו ויתכוון לשנותה, שכן אמר (שם כה): "וְיִסְבֵּר לְהַשְׁנִיָּה זְמַנִּין וְדַת וְיִתְיַבֵּן בִּידָה עַד עֶדְן וְעֶדְנִין וּפְלַג עֶדְן", וביאר לו הבורא יתברך לדניאל שהוא עתיד

הערות - ילמד עניים דרכו

12 הרמב"ם כאן קובע את שתי המטרות של התורה ומצוותיה. וכן רמז בהל' תשובה פרק ט וכן בהקדמתו למסכת אבות (=מעלות הדעות ומעלות המידות) ובהקדמתו למשנה (תכלית האדם - איש חכם וטוב), וכן במו"נ ג, כז.

מסלול 1: יום ה, כד סיון	מסלול 3: יום ב, כה סיון
מסלול 2: יום א, כו סיון	מסלול 4: יום ג, כד סיון

לאבדו אחר גדולתו וגדולת אריכותו, עם כל הנשאר מן האומות שקדמוהו.

יג. הבטחה שאף לא אחת מהדרכים תצליח

ושלושת המערערים האלה, כלומר הכת האנסית, והכת הטוענת טענות, והכת המתדמה לדתנו, כולן יאבדו, ואם תראה להם שום גבורה וניצחון בשום זמן לא תעמוד להם הגבורה ההיא ולא יאריך להם הניצחון ההוא. וכן גזר עמנו בוראנו יתברך והבטיחנו מעולם ועד עולם, שכל זמן וזמן שיעמוד על שונאיהם של ישראל שמד או שיתחדש עליהם שום רוגז שהוא עתיד לסלקו ולהסירו, שכן אמר דוד ברוח הקודש, מספר בלשון האומה שמתרעמת מתוקף יד עובדי עבודה זרה בנו ופשוט ממשלתם עלינו מתחילתנו, ואף על פי כן אין בהם יכולת להאבידנו ולמחות את שמנו, ואף על פי שרודפים אחרינו ומנגעים אותנו בשמדות וגזרות, שכן אמר דוד עליו השלום (תהלים קכט א-ב): "רִבַּת צָרְרוֹנֵי מִנְעוֹרֵי יֵאֱמָר נָא יִשְׂרָאֵל, רִבַּת צָרְרוֹנֵי מִנְעוֹרֵי - גַם לֹא יִכְלּוּ לִי".

שאלות מנחות:

- ✦ מדוע הדרך של הנצרות והאסלאם מתוחכמת וקשה לנו יותר?
- ✦ כיצד ניתן לברר שדת מסוימת היא אלוהית?
- ✦ מהי הבטחה של הרמב"ם לאלו שעומדים עתה בשמד?